

COL·LECCIÓ LES CLAUS DE L'ESCOLA

<http://www.fev.org/lesclaus>

L'escola valenciana

Un model d'educació
plurilingüe i intercultural
per al sistema educatiu valencià

VICENT PASCUAL

Sumari

1	Antecedents	8
2	Una nova situació	8
3	Quin model d'educació plurilingüe i intercultural?	9
3.1	<i>Què entenem per educació plurilingüe i intercultural en el nostre context?</i>	9
3.2	<i>Quins han de ser els objectius del model valencià d'educació plurilingüe i intercultural? ...</i>	10
3.3	<i>Quin és el marc jurídic del model valencià d'educació plurilingüe i intercultural?</i>	11
3.4	<i>Quin és el marc teòric del model valencià d'educació plurilingüe i intercultural?</i>	15
3.5	<i>Com hauria d'organitzar-se el sistema educatiu?</i>	19
3.6	<i>Com hauria de planificar el centre el projecte plurilingüe?</i>	21
3.7	<i>L'aplicació del projecte plurilingüe</i>	21
3.8	<i>L'avaluació del projecte plurilingüe</i>	25
4	La formació del professorat	25
5	Les mares i els pares	26
6	Una política lingüística educativa necessària	26
7	Consideracions finals	28

Tota societat s'imagina a si mateixa en un futur pròxim i intenta preparar les generacions més joves perquè puguen viure aquest futur.

Gran part dels valencians imaginem el futur del nostre país com una societat avançada, culta, lliure, oberta a les llengües i a les cultures, competitiva i solidària, on els nostres fills puguen desenvolupar les seues potencialitats com a persones, com a professionals i com a ciutadans.

Tenim tot el dret, doncs, d'imaginar també les escoles que ens han d'ajudar a crear aquesta societat valenciana del futur i a educar els valencians –els nascuts ací i els arribats de fora– que hi conviuran.

1 Antecedents

Si alguna cosa ha quedat demostrada des de la LUEV, és que l'escola valenciana ha sigut l'única opció vàlida per a impartir el model d'enriquiment d'educació bilingüe que el País Valencià necessitava, i l'única capaç d'aconseguir els complexos objectius que aquest tipus d'educació ha exigit com a meta a l'acabament dels ensenyaments obligatoris. Cal dir, però, que l'assoliment d'aquests objectius, tal com preveia el seu disseny inicial, ha sigut l'èxit del Programa d'Ensenyament en Valencià i del Programa d'Immersió Lingüística, mentre que el Programa d'Incorporació Progressiva, com a conseqüència de l'escassa atenció al valencià en el seu itinerari curricular, ha aconseguit rendiments inferiors no solament en la llengua pròpia del país, sinó també, comparativament, en la resta de les àrees curriculars.

Així ho han posat de manifest totes les avaluacions dels programes que s'han realitzat en el nostre sistema educatiu, com ara la de Domènech i Zornoza (1996) de 1000 alumnes de 3r d'EGB, i les dues de l'IVECE: l'una (2000) de 1228 alumnes de 4t d'ESO i l'altra (2004) de l'alumnat d'educació infantil de 14 centres PEBE. En totes ha quedat patent la superioritat del Programa d'Ensenyament en Valencià i del Programa d'Immersió Lingüística sobre el Programa d'Incorporació Progressiva. I a més a més han posat de manifest que el valencià no és un *problema* en els estudis de les xiquetes i xiquets valencians sinó més aviat la *condició necessària* per a l'excel·lència.

Com explicarem, doncs, que després de 25 anys de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià:

- Segons dades de la Conselleria d'Educació mateix, solament un 35,2% de l'alumnat de l'Educació Infantil i Primària, i un 20,1% d'Educació Secundària Obligatòria i Batxillerat fa *tot* l'ensenyament en valencià.
- Dels centres sufragats amb diners públics que fan ensenyament en valencià, una mínima part són concertats.

- L'augment de l'ensenyament en valencià ha anat experimentant una desacceleració i ha acabat per estancar-se.

A la vista del que hem dit al començament, podem afirmar que les causes d'aquesta situació no són de caràcter pedagògic sinó polític, i que tenen a veure amb els factors següents:

- Les actituds d'una part de la societat valenciana, que valora poc la seua llengua, i que té influència i poder suficient per a imposar les seues actituds i els seus interessos a una societat desinformada i sense arguments davant els missatges mediàtics.
- L'escola privada i concertada —en gran part en mans de l'església— que controla, mitjançant l'ajuda inestimable de l'Administració, més del 50% dels ensenyaments obligatoris i que constitueix una barrera impermeable a l'extensió de l'ensenyament en valencià.
- Una contraplanificació per part de l'Administració que no solament escatima al valencià la promoció i el suport necessaris per l'extensió dels programes òptims —PEV i PIL—, sinó que, a més a més, va plantejant projectes i programes suposadament plurlingües que tendeixen inequívocament a marginar i arraconar el valencià fins que la seua presència en el currículum siga insuficient perquè la gran majoria dels alumnes i les alumnes puguen adquirir-lo al nivell que determina l'ordenament legal.

2 Una nova situació

Com tots podem comprovar dia a dia, el nostre entorn sociolingüístic està canviant substancialment. En efecte, la globalització econòmica i la internacionalització del treball, el desenvolupament tecnològic creixent i la planetarització de les comunicacions han provocat, com a primeres conseqüències visibles amb repercussions en l'àmbit educatiu, una pressió social creixent perquè els alumnes i les alumnes comencen a

estudiar l'anglès cada vegada més prompte, i la necessitat d'escolaritzar una quantitat cada vegada més elevada d'alumnat nouvingut, fills i filles d'immigrants, obligats a abandonar els seus llocs d'origen en cerca de millors condicions de vida.

Si no es prenen les mesures necessàries, aquesta situació pot perjudicar greument el valencià, encaixat entre una llengua dominant com ara l'anglès, convertida en llengua global, un castellà que pressiona cada vegada més per trobar el seu lloc com a llengua de poder i cultura en el concert mundial, i unes comunitats lingüístiques nouvingudes que, davant la situació sociolingüística que troben en arribar a casa nostra, no sempre accepten de bon grat la idea d'adoptar el valencià com a llengua de relació i d'educació.

Ens trobem, doncs, davant un moment crucial que exigeix respostes fermes i d'àmpla volada: en l'àmbit social, aconseguir que la nostra llengua esdevinga, en un context progressivament multilingüe i multicultural, la llengua de comunicació, integració i cohesió social de la nostra àrea lingüística; i en l'àmbit educatiu, que es convertisca —juntament amb la cultura que li és pròpia— en el nucli compartit de coneixements, destreses i valors que ens caracteritzen no solament com a valencians sinó també com a membres d'una comunitat lingüística i cultural més àmplia.

Per aconseguir-ho caldrà fer evolucionar el marc d'educació bilingüe en què ens movem a hores d'ara cap a una educació plurilingüe i intercultural, que és la seua continuació natural, basada en el plurilingüisme additiu pel que fa a la configuració del sistema educatiu, i en la disponibilitat i optimització dels recursos humans, materials i curriculars necessaris per a la seua aplicació en els centres.

3 Quin model d'educació plurilingüe i intercultural?

Si els programes d'educació bilingüe òptims —el Programa d'Ensenyament en Valencià i el Pro-

grama d'Immersió Lingüística— han complert fins ara els seus objectius de manera tan satisfactòria es deu sens dubte a una fonamentació rigorosa i a una aplicació il·lusionada per part dels docents amb el suport dels pares i les mares. De la mateixa manera, el model d'educació plurilingüe i intercultural que ara proposem ha de basar-se en la recerca més rigorosa i les bones pràctiques en educació plurilingüe arreu del món, i ha de concitar també l'adhesió del professorat, els pares i les mares, i la comunitat educativa, que han de veure en aquest model un instrument per al creixement personal, les oportunitats professionals i la participació ciutadana de les generacions més joves. I, a més a més, un mitjà per a construir una societat autènticament valenciana, culta, competitiva i solidària.

Què entenem per educació plurilingüe i intercultural en els nostre context? Quins objectius s'ha de proposar el nostre model d'educació plurilingüe? Quin és el paper que hi té la L1 dels xiquets i les xiquetes? Quin és el marc jurídic dins el qual ha de funcionar? Quin n'és el marc teòric? Quina serà l'organització del sistema educatiu pel que fa a l'articulació de les llengües? Quins tractaments metodològics seran els més adequats? Com es realitzarà la seua planificació en els centres? Quines exigències plantejarà la seua aplicació? Com s'avaluarà?

Són preguntes importants per a les quals, tot seguit, intentarem aportar les primeres respostes.

3.1 Què entenem per educació plurilingüe i intercultural en el nostre context?

És cert que no tothom té el mateix concepte sobre què és l'educació plurilingüe. Per a molts professionals que treballen en l'ensenyament de llengües estrangeres aquest tipus d'educació consisteix simplement a resoldre els problemes derivats de la incorporació d'una o dues llengües estrangeres al currículum lingüístic convencional. Per a altres, que treballen amb l'alumnat procedent de la immigració, l'educació plurilingüe fa referència als problemes que comporta la integració social i acadèmica en els centres d'aquesta població escolar.

Aquestes són, a parer nostre, interpretacions més aviat restrictives i unilaterals d'un fenomen que exigeix plantejaments més globals i complexos. Des de la nostra perspectiva, l'educació plurilingüe i intercultural és un model educatiu que es proposa:

- 1 L'adquisició per part de tots els alumnes i les alumnes d'una competència plurilingüe en les llengües d'escolarització —valencià, castellà i una o dues llengües estrangeres—, una competència acadèmica elevada en les diferents àrees del currículum adquirida mitjançant l'ús vehicular de tres o més llengües, i la capacitat de conviure en una societat multilingüe i multicultural.
- 2 La potenciació de la nostra llengua i cultura tot convertint-la en el nucli organitzador del currículum, i la normalització de l'ús social, administratiu i acadèmic del valencià en els centres i el sistema educatiu.

3.2 Quins han de ser els objectius del model valencià d'educació plurilingüe i intercultural?

A partir de la definició anterior, podem concretar i ampliar els objectius del nostre model d'educació plurilingüe i intercultural adreçat a tots els alumnes valencians, que són, entre altres, els següents:

Proporcionar als alumnes i les alumnes una competència plurilingüe que compregua el domini profund i equipotent de les dues llengües cooficials, el domini funcional de dues llengües estrangeres i el contacte enriquidor amb les llengües i cultures no curriculars però pròpies d'una part de l'alumnat.

- Convertir-los en usuaris especialment preparats per a usar totes i cada una de les llengües del repertori plurilingüe personal com a instrument per a l'adquisició, construcció i vehiculació de coneixements, per a la fruïció i la creació estètica, i per a l'anàlisi crítica i l'acció social a través del llenguatge.
- Aconseguir que adquirisquen la capacitat d'utilitzar estratègicament la seua competència plurilingüe per a la mediació en situacions en què els

participants no comparteixen el mateix repertori lingüístic (*interpretació, traducció*), per a l'adquisició i processament d'informació, i construcció i vehiculació de coneixements a partir de fonts documentals en diferents llengües, i per a aconseguir l'èxit en la comunicació quan l'interlocutor té una competència mínima en la llengua (*alternança de codi, estratègies de comunicació exolingüe, etc.*).

- Proporcionar als alumnes i les alumnes el coneixement i ús de les diferents *multilectoescriptures* (textos multimodals o pluricodificats, hipertext, videoconferència, etc.), *tecnologies* (processadors de textos, bases de dades, programes gràfics, etc.), *fonts d'informació i comunicació* (Internet, telefonia mòbil, DVD, etc.) i *aparells* (mòbil, casset, càmera de vídeo, etc.).
- Fer nàixer en els alumnes i les alumnes la curiositat per les llengües, i proporcionar-los coneixements bàsics sobre què són i com funcionen, procediments senzills per a la construcció d'aquest coneixements a partir de l'observació, manipulació i comparació de les diferents llengües presents a l'aula, i una perspectiva crítica sobre com s'usen.
- Convertir els alumnes i les alumnes en aprenents de llengües estratègics i autònoms, i motivats per a aprendre durant tota la vida.
- Formar els alumnes i les alumnes per a la convivència en una societat multilingüe i multicultural, tot ajudant-los a construir-se una identitat pròpia, i que en aquesta construcció tinga un paper important el coneixement i experiència profunds de la llengua i cultura pròpia del país del qual són ciutadans de ple dret.
- Aconseguir que tots els alumnes i les alumnes desenvolupen la seua potencialitat màxima pel que fa al rendiment lingüístic i acadèmic, i aconseguisquen la plena integració escolar i social, independentment de la seua procedència geogràfica, del nivell sociocultural de les famílies, de les competències comunicatives i experiències culturals amb què arriben al centre, i de les seues aptituds i estil d'aprenentatge.
- Convertir el valencià en el nucli configurador del currículum lingüístic i acadèmic, i en la llengua d'integració i cohesió de la comunitat educativa,

normalitzar el seu ús en el funcionament administratiu, acadèmic i social, i irradiar aquest ús normal envers l'entorn del centre.

- Fer presents en els centres i en el currículum general les llengües i cultures de la immigració, i promoure la possibilitat que l'alumnat estranger pugui rebre classes de la seua llengua.

Són objectius ben ambiciosos i caldrà que ens preguntem, arribats en aquest punt, si l'ordenament jurídic en què ens movem permet l'adopció d'un model d'educació plurilingüe capaç d'aconseguir aquests objectius.

3.3 Quin és el marc jurídic del model valencià d'educació plurilingüe i intercultural?

Per tal de respondre a la pregunta que tot just ens acabem de fer, analitzarem l'ordenament legal de rang superior (lleis i decrets) del marc estatal i autonòmic pel que fa a la política lingüística i educativa i, tot seguit, un dels elements del marc europeu fonamentals per a nosaltres, la *Carta europea de les llengües regionals o minoritàries*.

3.3.1 Marc estatal i autonòmic

És cert que alguns dels objectius anteriors són nous i no estan previstos explícitament en el nostre ordenament jurídic en matèria lingüística i educativa, però aquest ordenament ens proporciona un marc adequat per a la planificació i aplicació del model d'educació plurilingüe necessari per a aconseguir-los tots. Una tasca prèvia a la definició d'aquest model, doncs, consistirà a estudiar tant les exigències com les possibilitats derivades del marc jurídic.

A continuació, al final de cada un dels apartats en què hem organitzat la legislació pertinent, en resumirem les aportacions essencials.

A Pel que fa a l'obligatorietat de l'ensenyament del valencià i als nivells de competència que s'hi han d'assolir:

Llei 4/1983, de 23 de novembre, d'Ús i Ensenyament del Valencià

Capítol 1, Article 18

3. El valencià i el castellà són llengües obligatòries als Plans d'Ensenyament dels nivells no universitaris, tret de l'excepció feta al punt u. [Fa referència a la incorporació progressiva del valencià als territoris castellanoparlants]

Capítol 1, Article 19

2. Això no obstant, i sense perjudici de les excepcions regulades a l'article vint-i-quatre, al final dels cicles en què es declara obligatòria la incorporació del valencià a l'ensenyament, i qualsevol que haja estat la llengua habitual en iniciar els estudis, els alumnes han d'estar capacitats per a utilitzar, oralment i per escrit, el valencià en igualtat amb el castellà.

Decret 79/1984, de 30 de juliol, del Consell de la Generalitat Valenciana, sobre aplicació de la Llei 4/1983, d'ús i ensenyament del valencià, en l'àmbit de l'ensenyament no universitari de la Comunitat Valenciana

Capítol I, Article 3

No podrà lliurar-se cap títol acreditatiu de la finalització d'estudis de qualsevol nivell educatiu no universitari als alumnes que en començar els estudis que els integren, després de la publicació de l'esmentada Llei, no justifiquen quan els acaben tenir un coneixement suficient de les dues llengües de la Comunitat Valenciana.

La justificació del coneixement del valencià no serà exigida als alumnes a què fa referència l'article 3.º d'aquest. [Fa referència a l'alumnat dels territoris castellanoparlants i a l'alumnat amb residència temporal]

11

Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació

Capítol I, Article 14 [Ordenació i principis pedagògics de l'Educació Infantil]

5. Correspon a les Administracions educatives fomentar una primera aproximació a la llengua estrangera en els aprenentatges del cicle segon de l'educació infantil, especialment en l'últim any.

Capítol II, Article 17 [Objectius de l'Educació Primària]

e) Conèixer i utilitzar de manera apropiada la llengua castellana i, si l'haguera, la llengua cooficial de la Comunitat Autònoma i desenvolupar hàbits de lectura.

f) Adquirir en, almenys, una llengua estrangera la

competència comunicativa bàsica que els permet expressar i comprendre missatges senzills i sortir-se'n en situacions quotidianes.

Capítol III, Article 23 [Objectius de l'Educació Secundària Obligatòria]

h) Comprendre i expressar amb correcció, oralment i per escrit, en la llengua castellana i, si és el cas, en la llengua cooficial de la comunitat autònoma, texts i missatges complexos, i iniciar-se en el coneixement, la lectura i l'estudi de la literatura.

i) Comprendre i expressar-se en una o més llengües estrangeres de manera apropiada.

Capítol IV, Article 33 [Objectius per al Batxillerat]

e) Dominar, tant en l'expressió oral com en l'escrita, la llengua castellana i, si escau, la llengua cooficial de la seua Comunitat Autònoma.

f) Expressar-se amb fluïdesa i correcció en una o més llengües estrangeres.

RESUM:

1.- El valencià i el castellà són obligatoris en tots els nivells educatius no universitaris, i els alumnes i les alumnes han d'aconseguir en les dues una competència equivalent.

2.- No pot aprovar cap alumne en cap d'aquests nivells educatius si no justifica el seu coneixement del valencià i el castellà al nivell exigít.

3.- Aquest nivell és el que marquen els objectius de la LOE, actualment vigent, per a cada un dels nivells educatius no universitaris.

4.- L'alumnat dels territoris castellanoparlants tenen el dret d'adquirir aquesta competència, però no l'obligació.

5.- L'anglès s'incorpora obligatòriament al primer cicle de l'educació primària; però l'administració afavorirà la seua incorporació al cicle segon de l'educació infantil.

6.- Podrà ser incorporada una altra llengua estrangera a l'educació primària.

12

B Pel que fa a l'obligatorietat de l'ús vehicular del valencià:

Llei Orgànica 1/2006, de 10 d'abril, de reforma de la Llei Orgànica 5/1982, d'1 de juliol, d'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana

Títol Primer, Article sèptim

2. L'idioma valencià és l'oficial a la Comunitat Valenciana, igual que ho és el castellà, que és l'idioma oficial de l'Estat. Tots tenen dret a conèixer-los i a usar-los i a rebre l'ensenyament de, i en, idioma valencià.

Decret 79/1984, de 30 de juliol, del Consell de la Generalitat Valenciana, sobre aplicació de la Llei 4/1983, d'ús i ensenyament del valencià, en l'àmbit de l'ensenyament no universitari de la Comunitat Valenciana

Capítol II, Article 10

En els Centres situats en els territoris de predomini lingüístic valencià, segons el Títol Cinqué de la Llei 4/1983, i per tal d'afavorir un ensenyament adient al medi sociocultural es farà una extensió progressiva del valencià com a llengua d'ensenyament a partir del Cicle Mitjà per tal d'assolir un coneixement ponderat i compensatori del valencià i del castellà en el Cicle Superior i en els nivells d'ensenyament mitjà.

RESUM:

Tots els alumnes i les alumnes tenen *dret* de rebre no solament ensenyament del valencià sinó també en valencià.

Almenys en els territoris valencianoparlants, tots els alumnes i les alumnes tenen l'*obligació* de rebre ensenyament en valencià, amb especial intensitat a partir del 3r nivell de l'educació primària.

C Pel que fa a l'organització del sistema educatiu en programes:

Decret 233/1997, de 2 de setembre, del Govern Valencià, pel qual s'aprova el Reglament Orgànic i Funcional de les Escoles d'Educació Infantil i dels Col·legis d'Educació Primària

Article 88

1. El projecte [el projecte educatiu de l'escola] s'elaborarà a partir de l'anàlisi prèvia de les necessitats específiques de l'alumnat i del context escolar, socioeconòmic, cultural i sociolingüístic del centre. Aquest ha de garantir que la intervenció pedagògica siga coherent, coordinada, progressiva i assumida pel conjunt de la comunitat escolar del centre.

En els municipis de predomini lingüístic valencià, que figuren en l'article 35 de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià, tots els centres aplicaran un o més d'un dels programes d'educació bilingüe. Aquests programes són:

- Programa d'Ensenyament en Valencià (PEV).
- Programa d'Immersion Lingüística (PIL).
- Programa d'Incorporació Progressiva (PIP).

Els centres dels municipis de predomini lingüístic castellà, que figuren en l'article 36 de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià, poden aplicar, sempre que hi haja una voluntat explícitament manifestada pels pares i mares o tutors, qualsevol dels programes d'educació bilingüe. Els progra-

mes d'educació bilingüe podran incorporar-se a iniciativa de l'administració educativa, d'acord amb l'oferta institucional d'ensenyament en valencià que es realitzarà anualment.

2. El projecte educatiu del centre inclourà:

2.2. El pla de normalització lingüística i, si escau [és a dir, quan s'aplica en el centre un dels programes anteriors], el disseny particular del programa d'educació bilingüe.

Decret 234/1997, de 2 de setembre, del Govern Valencià, pel qual s'aprova el Reglament orgànic i funcional dels instituts d'educació secundària

Article 102

1. El projecte [el projecte educatiu de l'institut] s'elaborarà a partir de l'anàlisi prèvia de les necessitats específiques de l'alumnat i del context escolar, socioeconòmic, cultural i sociolingüístic de l'institut. Aquest ha de garantir que la intervenció pedagògica siga coherent, coordinada, progressiva i assumida pel conjunt de la comunitat escolar del centre.

En els municipis de predomini lingüístic valencià, que figuren en l'article 35 de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià, tots els centres aplicaran un o més d'un dels programes d'educació bilingüe. Així mateix, als centres dels municipis de predomini lingüístic castellà que reben alumnes majoritàriament de municipis de predomini lingüístic valencià, també els serà d'aplicació el que s'ha esmentat anteriorment. Aquests programes són:

- Programa d'Ensenyament en Valencià.
- Programa d'Incorporació Progressiva.

Els centres dels municipis de predomini lingüístic castellà, que figuren en l'article 36 de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià, poden aplicar, sempre que hi haja una voluntat explícitament manifestada pels pares i mares o tutors, qualsevol dels programes d'educació bilingüe. Aquests es podran adoptar a iniciativa de l'administració educativa, d'acord amb l'oferta institucional d'ensenyament en valencià que es realitzarà anualment.

2. El projecte educatiu del centre inclourà:

2.2. El disseny particular del programa o programes d'educació bilingüe que aplique el centre i el pla de normalització lingüística [...].

RESUM:

1.- El sistema educatiu valencià s'organitza en tres programes d'educació bilingüe en l'educació infantil i primària —el Programa d'Ensenyament en Valencià (PEV), el Programa d'Immersion Lingüística (PIL) i el Programa d'Incorporació Pro-

gressiva (PIP)—, i dos en l'educació secundària —el Programa d'Ensenyament en Valencià (PEV) i el Programa d'Incorporació Progressiva (PIP).

2.- En els territoris valencianoparlants cada centre d'educació primària o secundària haurà d'aplicar un o més d'aquests programes.

3.- En els territoris castellanoparlants, els centres d'educació primària o secundària podran aplicar un o més d'aquests programes mitjançant l'acceptació explícita dels pares i les mares.

4.- En els territoris castellanoparlants, els centres que reben alumnes majoritàriament de municipis de predomini lingüístic valencià hauran d'aplicar un o més d'aquests programes.

5.- Els centres dels territoris valencianoparlants i castellanoparlants que apliquen aquests programes han d'elaborar el seu projecte lingüístic, és a dir, el Disseny Particular del programa que apliquen i el Pla de Normalització Lingüística.

6.- Els centres dels territoris castellanoparlants que no apliquen cap d'aquests programes hauran d'elaborar només el Pla de Normalització Lingüística.

D Pel que fa a l'ajornament del castellà en programes específics:

Reial Decret 1513/2006, de 7 de desembre, pel qual s'estableixen els ensenyaments mínims de l'Educació Primària

Annex III [Horari]

Les administracions educatives podran adaptar l'horari dels ensenyaments en el primer cicle de l'educació primària per a grups d'alumnes que participen en programes lingüístics específics per a l'aprenentatge de la llengua cooficial, sense perjudici del compliment del nombre d'hores assenyalades per a cada àrea en el conjunt de l'etapa, i respectant els objectius i continguts que amb caràcter de mínims s'estableixen en l'Annex II.

RESUM:

Es pot ajornar la incorporació del castellà fins al començament del Cicle 2n en el programa d'immersió o en qualsevol altre programa lingüístic tot complint les hores assenyalades per a cada àrea en el conjunt de l'etapa i respectant els objectius i continguts mínims.

E Pel que fa a l'obligatorietat de planificar l'ensenyament en valencià en el centre:

Decret 79/1984, de 30 de juliol, del Consell de la Generalitat Valenciana, sobre aplicació de la Llei 4/1983, d'ús i ensenyament del valencià, en l'àmbit de l'ensenyament no universitari de la Comunitat Valenciana

Capítol II, Article 9é

4. Els Plans Educatius dels Centres contemplaran i definiran les característiques dels seus projectes educatius, especialment en allò que farà referència a les àrees i matèries que seran impartides en valencià i a la pedagogia i el material didàctic adient per a assolir els objectius generals de la formació dels alumnes i el domini d'aquests de les dues llengües oficials en condicions d'igualtat.

RESUM:

El DPP inclòs en el Projecte Educatiu del Centre ha d'incloure la distribució de l'ús vehicular entre el valencià i el castellà, i els enfocaments metodològics i materials didàctics necessaris per a aconseguir els objectius de cada nivell educatiu.

F Pel que fa a la capacitat del professorat:

Llei 4/1983, de 23 de novembre, d'Ús i Ensenyament del Valencià

Capítol I, Article 23

1. Atesa la cooficialitat del valencià i del castellà, els professors han de conèixer les dues llengües.

RESUM:

Tot el professorat ha de ser bilingüe valencià-castellà o castellà-valencià.

G Pel que fa a l'obligació que té l'administració educativa de promoure l'ensenyament en valencià:

Decret 79/1984, de 30 de juliol, del Consell de la Generalitat Valenciana, sobre aplicació de la Llei 4/1983, d'ús i ensenyament del valencià, en l'àmbit de l'ensenyament no universitari de la Comunitat Valenciana

Capítol II, Article 9é

3. La Conselleria de Cultura, Educació i Ciència afavorirà els plans d'escolarització en valencià que es promoguen a través dels distints estaments de la comunitat educativa i adoptarà les mesures administratives oportunes per a fer-los possible.

RESUM:

La Conselleria d'Educació i Ciència té l'obligació de promoure l'extensió dels programes *d'ensenyament en valencià* —el PEV i el PIL— i adoptar les mesures administratives necessàries per fer-los possibles.

Com veiem, el marc jurídic marca unes pautes clares per a l'educació bilingüe i plurilingüe als territoris valencianoparlants. Pel que fa als territoris castellanoparlants, deixa bastant indefensos els alumnes i les alumnes, i els condemna —si els pares i les mares no exigeixen els seus drets— a una educació absolutament monolingüe en castellà amb la incorporació d'una o dues llengües estrangeres —cosa que no és de cap manera, com veurem més avant, una verdadera educació plurilingüe.

3.3.2 Marc europeu

La *Carta europea de les llengües regionals o minoritàries*, signada per l'Estat espanyol, en l'apartat d'ensenyament imposa obligacions clares als estats firmants pel que fa al tractament de la llengua minoritzada en tots els trams educatius, fins i tot l'universitari:

PART III. Mesures a favor de l'ús de les llengües regionals o minoritàries en la vida pública, que s'han d'adoptar de conformitat amb els compromisos subscrits en virtut del paràgraf 2 de l'article 2
ARTICLE 8. ENSENYAMENT

1. En matèria d'ensenyament, les parts es comprometen, en el territori en què aquestes llengües són usades, segons la situació de cadascuna d'aquestes llengües i sens perjudici de l'ensenyament de la llengua o de les llengües oficials de l'estat:

- a) I. a fer possible una educació preescolar garantida en les llengües regionals o minoritàries corresponents; o
- II. a fer possible que una part substancial de l'educació preescolar siga garantida en les llengües regionals o minoritàries corresponents; o
- III. a aplicar una de les mesures apuntades als apartats I i II precedents almenys als alumnes les famílies dels quals ho demanen i el nombre siga considerat suficient; o
- IV. si els poders públics no tenen competència directa en l'àmbit de l'educació preescolar, a afavorir i/o a fomentar l'aplicació de les mesures apuntades als apartats I a III precedents;
- b) I. a fer possible un ensenyament primari garantit en les llengües regionals o minoritàries corresponents; o
- II. a fer possible que una part substancial de l'ensenyament primari siga garantit en les llengües regionals o minoritàries corresponents; o

III. a preveure, en el marc de l'educació primària, que l'ensenyament de les llengües regionals o minoritàries corresponents forme part integrant del currículum; o

IV. a aplicar una de les mesures apuntades als apartats I a III precedents almenys als alumnes les famílies dels quals ho demanen i el nombre siga considerat suficient;

c) I. a fer possible un ensenyament secundari garantit en les llengües regionals o minoritàries corresponents; o

II. a fer possible que una part substancial de l'ensenyament secundari siga garantit en les llengües regionals o minoritàries; o

III. a preveure, en el marc de l'educació secundària, l'ensenyament de les llengües regionals o minoritàries com a part integrant del currículum; o

IV. a aplicar una de les mesures apuntades als apartats I a III precedents almenys als alumnes que ho desitgen (o, si escau, les famílies dels quals ho demanen) en nombre considerat suficient;

d) I. a fer possible un ensenyament tècnic i professional garantit en les llengües regionals o minoritàries corresponents; o

II. a fer possible que una part substancial de l'ensenyament tècnic i professional siga garantit en les llengües regionals o minoritàries corresponents; o

III. a fer possible, en el marc de l'educació tècnica i professional, l'ensenyament de les llengües regionals o minoritàries corresponents com a part integrant del currículum; o

IV. a aplicar una de les mesures apuntades als apartats I a III precedents almenys als alumnes que ho desitgen (o, si escau, les famílies dels quals ho demanen) en nombre considerat suficient;

e) I. a fer possible un ensenyament universitari i altres formes d'ensenyament superior en les llengües regionals o minoritàries; o

II. a fer possible l'estudi d'aquestes llengües, com a matèries de l'ensenyament universitari i superior; o

III. si, a causa del paper de l'estat respecte als centres d'ensenyament superior, els apartats I i II no poden ser aplicats, a fomentar i/o autoritzar la posada en pràctica d'un ensenyament universitari o d'altres formes d'ensenyament superior en les llengües regionals o minoritàries, o de mitjans que permeten estudiar aquestes llengües a la universitat o en altres centres d'ensenyament superior;

f) I. a adoptar les mesures adients per tal que s'impartisquen cursos d'educació d'adults o d'educació permanent garantits principalment o totalment en les llengües regionals o minoritàries; o

II. a proposar aquestes llengües com a matèries de l'educació d'adults i de l'educació permanent; o

III. si els poders públics no tenen competència directa en l'àmbit de l'educació d'adults, a afavorir i/o a fomentar l'ensenyament d'aquestes llengües en el marc de l'educació d'adults i de l'educació permanent;

g) a adoptar disposicions per tal d'assegurar l'ensenyament de la història i de la cultura de les quals la llengua regional o minoritària és expressió;

h) a assegurar la formació inicial i permanent dels ensenyants necessària per posar en pràctica els paràgrafs a) a g) acceptats per la part;

i) a crear un o diversos òrgans de control encarregats del seguiment de les mesures adoptades i dels progressos realitzats en l'establiment o el desenvolupament de l'ensenyament de les llengües regionals o minoritàries, i a establir sobre aquests punts informes periòdics que seran fets públics.

2. En matèria d'ensenyament i en allò que es refereix als territoris altres que aquells on són usades tradicionalment les llengües regionals o minoritàries, les parts es comprometen a autoritzar, fomentar o establir, si el nombre de parlants d'una llengua regional o minoritària ho justifica, un ensenyament en o de la llengua regional o minoritària als estadis apropiats de l'ensenyament.

Com veiem, aquesta Carta corrobora, i en certs punts amplia, les obligacions que imposa el marc estatal i autonòmic.

15

És a partir de les exigències i possibilitats que es deriven d'aquest marc legal, que ha de ser elaborada qualsevol proposta d'educació plurilingüe per al sistema educatiu valencià.

3.4 Quin és el marc teòric del model valencià d'educació plurilingüe i intercultural?

El marc teòric del model d'enriquiment d'educació plurilingüe que proposem es basa en la recerca i la pràctica més rigorosa duta a terme en contextos bilingües i multilingües —i especialment en els documents i propostes de la Divisió de política lingüística del Consell d'Europa—, i es configura i concreta en funció de les característiques i necessitats del nostre context sociolingüístic i educatiu.

Analitzarem, tot seguit, alguns dels aspectes més rellevants de la seua fonamentació.

3.4.1 El model actual d'enriquiment d'educació bilingüe

El primer que cal especificar és que el **model d'enriquiment** d'educació bilingüe, a diferència d'altres models com ara el *model de manteniment* (només per als parlants de llengua minoritzada que volen recuperar i mantenir la seua llengua i cultura) i el *model de transició* (també per a parlants de llengua minoritzada per a facilitar la seua transició com més ràpida millor a la llengua dominant), s'aplica en contextos en què tots els alumnes, tant els de llengua inicial dominant com els de llengua inicial minoritzada, han d'adquirir un domini equivalent en totes dues llengües. Aquest és el model que, d'acord amb el marc legal que acabem de veure, s'ha aplicat al sistema educatiu valencià d'ençà de la LUEV. És a dir, el model d'enriquiment d'educació bilingüe valencià exigeix que tots els alumnes i les alumnes, valencianoparlants i castellanoparlants, aconseguisquen els objectius corresponents a les dues llengües cooficials, valencià i castellà.

16

Aquest model d'enriquiment d'educació bilingüe valencià partia de dos convenciments. L'un, que era valuós per als alumnes i les alumnes convertir-se en bilingües; l'altre, que dins aquest model educatiu podien *aprendre dues llengües i usar dues llengües per a aprendre* en el mateix temps que en un model monolingüe ho feien en una solament.

Que resultava beneficiós per als alumnes convertir-se en bilingües ha quedat demostrat ja fa temps per la recerca psicolingüística, la qual afirma que la persona bilingüe, possiblement per la intensa activitat cognitiva que suposa l'apropiació de dues llengües, adquireix una flexibilitat mental elevada, una habilitat més gran per al pensament abstracte, major capacitat per a analitzar les formes i estructures d'una llengua i una aptitud superior per al pensament divergent o creatiu. Que el model d'educació bilin-

güe era eficaç per a aconseguir els objectius proposats ho han demostrat totes les avaluacions del programa d'immersió i d'altres programes dissenyats i aplicats des de la perspectiva del bilingüisme additiu. Incloent-hi les avaluacions realitzades als programes d'educació bilingüe valencians citades més amunt.

És cert, però, que aquests avantatges no es presenten sempre. Perquè apareguen cal que els alumnes i les alumnes aconseguisquen un nivell elevat de competència no solament en la seua L1 sinó també en la L2. El problema es presenta, doncs, en el fet que no és el mateix adquirir una bona competència en una llengua dominant com ara el castellà que en una llengua minoritzada com és el cas del valencià. La major presència social —especialment en els dominis formals— i la percepció per part dels parlants d'un major prestigi i valor d'ús del castellà, comporten una motivació, una pressió i una disponibilitat d'ocasions per a aprendre'l que no es dona en valencià. La solució, doncs, perquè totes dues llengües tinguen les mateixes oportunitats consisteix a compensar des de l'escola aquestes mancances en l'àmbit social. Des d'aquesta perspectiva la conclusió és clara: si *realment* es volen aconseguir els mateixos objectius per a les dues llengües, cal prioritzar a l'escola l'ensenyament del valencià i convertir-lo en el vehicle d'instrucció majoritari per a tots els alumnes, valencianoparlants i castellanoparlants.

A pesar del consens entre els especialistes en aquest tema, aquesta conclusió encara suscita dubtes en molts representants de la comunitat educativa. Com és possible —es pregunten— aconseguir la mateixa competència en castellà que en valencià si fem un major ús del valencià que del castellà com a llengua d'instrucció? La resposta, una vegada més, ens l'aporta la psicolingüística. Ens diu que, en realitat, la competència d'un parlant en diverses llengües té una part comuna, formada per coneixements, capacitats, habilitats i estratègies relacionades amb la lectura i escriptura i amb l'aprenentatge dels continguts de les àrees no lingüístiques, que una vegada apreses en una de les llengües ja estan

disponibles per a ser represes i reutilitzades en l'altra o les altres llengües del repertori personal.

Per tant, mentre s'aprén valencià i s'usa el valencià com a llengua d'instrucció, s'aprén una part molt gran —la més exigent cognitivament— de la competència en castellà. Una part que l'alumne reprendrà, reutilitzarà i afermarà en castellà, més enllà de l'escola, en les innombrables ocasions en les quals la comunicació social, mediàtica i institucional el pressionarà per a fer-la servir. Una pressió que obrarà escasses vegades en favor del valencià. Per això, en totes les avaluacions del PEV i PIL, a pesar de l'ús majoritari del valencià com a llengua d'instrucció, hi és generalment més elevada la competència dels alumnes en castellà que en valencià.

3.4.2 El model d'enriquiment d'educació plurilingüe

A totes aquestes dades, ja clàssiques, de l'educació bilingüe, s'han afegit elements procedents de la recerca en educació plurilingüe i en l'adquisició de terceres llengües que completen i enriqueixen el panorama que tot just acabem de descriure.

Aquesta recerca corrobora els avantatges cognitius, lingüístics i estratègics dels aprenents plurilingües. L'experiència d'aquests alumnes en l'adquisició inicial de dues llengües els aporta com hem dit més amunt una comprensió més profunda de l'estructura i funcionament de les llengües, i també de les relacions de semblança i diferència entre aquestes, i de la possibilitat de transferència de les llengües que ja dominen a la llengua que en un determinat moment estan aprenent. A més a més, l'experiència en l'aprenentatge de dues llengües els facilita la construcció d'estratègies personals d'aprenentatge que aplicaran amb eficàcia a l'aprenentatge de la nova o noves llengües.

Rebutja, doncs, l'educació plurilingüe aquella opinió tan estesa, que l'aprenentatge de les llengües s'ha de fer de manera independent, que

quan aprenem una nova llengua hem de pensar només en aquesta llengua tot evitant que l'altra s'introdísca en la nostra consciència interferint en el seu aprenentatge. De fet, en aquests moments, les veus més autoritzades abonen la idea que la llengua o les llengües que ja coneixem constitueixen el banc de dades des del qual elaborarem les nostres hipòtesis sobre com és i com funciona la nova llengua. I que transferim des d'aquestes llengües —especialment des de la que percebem més pròxima des del punt de vista lèxic i gramatical— tots els elements que intuïm que funcionen de la mateixa manera en la llengua que aprenem. Per això l'alumnat bilingüe, d'una banda perquè posseeix un banc de dades més ric —format per dues llengües— i unes estratègies d'aprenentatge elaborades a partir de l'apropiació d'aquestes dues llengües, aprenen millor una llengua estrangera que l'alumnat monolingüe.

Ha cobrat força, doncs, una concepció global de la competència plurilingüe segons la qual les competències comunicatives en les diverses llengües del repertori personal no estan aïllades les unes de les altres sinó solapades i relacionades de maneres diverses. Vol dir això que un alumne o alumna plurilingüe no és la suma de dues, tres o quatre de monolingües sinó una entitat única, amb una multicompetència dinàmica que evoluciona constantment a partir de les experiències lingüístiques personals. Aquesta concepció condueix directament als plantejaments integrats en la didàctica plurilingüe.

3.4.3 La incorporació de l'anglès

S'ha dit moltes vegades els xiquets menuts són millors aprenents de llengua que els més grans i que, per tant, la incorporació de la LE en el currículum hauria de fer-se com més prompte millor. Aquesta afirmació, però, ha sigut matisada per la recerca més recent. És cert que els xiquets adquireixen una llengua amb eficàcia i sense esforç aparent en entorns naturals, quan tenen tot el temps del món per a aprendre-la, tenen una gran quantitat de parlants competents amb qui negociar formes i significats, i aprenen

llengua mentre fan altres coses (jugar, interactuar, etc.) sense una atenció conscient a les formes i els significats. L'escola, però, té moltes dificultats a proporcionar un context tan afavoridor de l'aprenentatge lingüístic com aquest si no és en condicions molt especials com ara la immersió lingüística.

Per a una incorporació primerenca de l'anglès, a partir de les dades de la recerca més recent, caldrà tenir en compte que:

- A La incorporació primerenca no garanteix per si mateixa uns alts nivells de competència. Exigeix, a més a més, una intensitat i continuïtat mínimes perquè l'aprenentatge pugui acumular-se i ser efectiu. Una hora o una hora i mitja a la setmana, garanteix pocs resultats més enllà d'un primer contacte, una motivació inicial i una sensibilització envers la llengua estrangera. L'ideal és una incorporació primerenca mitjançant el seu ús vehicular amb una metodologia AICLE (*Aprenentatge Integrat de Continguts i Llengües Estrangeres*) i un temps suficient de l'horari escolar.
- B Si hi ha una introducció a l'educació infantil de l'ús vehicular de tres llengües —valencià, castellà i llengua estrangera— és millor ajornar la llengua dominant. Les investigacions realitzades en programes de doble immersió conclouen que, pel que fa a xiquets i xiquetes de llengua dominant, hi ha riscos d'interferència en el desenvolupament de la lectura i escriptura si s'ensenyen tres llengües simultàniament i que la presència primerenca de la llengua dominant (el castellà) en aquestes circumstàncies no millora la competència que adquiriran els xiquets i les xiquetes en aquesta llengua, però entrebancarà l'adquisició de la llengua minoritzada (el valencià) i, possiblement, la de la llengua estrangera.

- C Si s'introdueixen dues llengües estrangeres —l'anglès i una llengua romànica, per exemple el francès—, la diferent distància lingüística de l'anglès i el francès respecte del valencià i el castellà aconsella que la primera LE siga l'anglès (amb un tractament AICLE, semblant a la metodologia d'immersió) i la segona LE, el francès, que a causa d'aquesta distància lingüística menor, podrà aprofitar millor les transferències des del valencià i el castellà, especialment si s'introdueix en la preadolescència. En aquesta edat els alumnes posseeixen un desenvolupament cognitiu i un coneixement del funcionament de les llengües més elevat, i poden fer servir estratègies lingüístiques adquirides al llarg de la seua experiència d'aprenentatge de tres llengües, de manera que poden adquirir el francès des d'un plantejament més reflexiu que aprofite explícitament aquestes transferències.

Cal preveure, tanmateix, que en un futur ben pròxim, per raons essencialment utilitàries, creixerà la demanda d'ensenyament d'altres llengües estrangeres, bé europees com ara l'alemany, o bé d'altres, pròpies de països amb economies emergents, com ara el xinès. En qualsevol cas, caldrà adequar la metodologia específica a l'edat dels alumnes i les alumnes, la distància lingüística de la nova llengua a les que formen el seu repertori, i als objectius que es pretenen.

3.4.4 El tractament de la diversitat

Com hem pogut comprovar, una de les característiques que configuren els establiments educatius actuals és la diversitat, diversitat de llengües, de cultures, de possibilitats i expectatives, i de necessitats educatives, de l'alumnat. Una diversitat que, a hores d'ara, no pot ser vista ja pels agents educatius com a problema, sinó com una riquesa dels centres i un recurs educa-

tiu fonamental en l'educació plurilingüe i intercultural.

A més a més, el propòsit de l'educació plurilingüe i intercultural en un centre **inclusiu** no és homogeneitzar l'alumnat envers un suposat estàndard comú de sabers i competències, sinó que tots els alumnes i les alumnes assolisquen les seues potencialitats màximes, d'acord amb el punt de partida i les possibilitats personals, tal com diu un dels objectius que hem proposat més amunt per a l'educació plurilingüe:

Aconseguir que tots els alumnes i les alumnes desenvolupen la seua potencialitat màxima pel que fa al rendiment lingüístic i acadèmic, i aconseguisquen la plena integració escolar i social, independentment de la seua procedència geogràfica, del nivell sociocultural de les famílies, de les competències comunicatives i experiències culturals amb què arriben al centre, i de les seues aptituds i estil d'aprenentatge.

Per a aconseguir-ho, no és aquest alumnat divers el que ha d'adaptar-se a l'escola, sinó l'escola la que ha d'adequar-se a les necessitats d'aquest alumnat divers i ha de trobar la modalitat d'intervenció educativa i els recursos organitzatius idonis per oferir una educació de qualitat en les nostres aules.

Fonamental en aquest aspecte és l'acollida, educació i integració de l'alumnat immigrant, la llengua i cultura dels quals, generalment, no té presència curricular. D'entrada, aquest alumnat hauria de ser escolaritzat en valencià, perquè si s'escolaritza de primer en castellà tindrà posteriorment poca motivació per a aprendre la llengua pròpia del país. El més important, tanmateix, és la integració efectiva en el centre i l'establiment de lligams relacionals i afectius amb els companys i companyes i amb el professorat, perquè és dins el marc d'aquestes relacions afectives on l'aprenentatge i ús del valencià tindrà lloc amb tota normalitat.

Ara bé, si aquesta escolarització es realitza amb absència total de referents lingüístics i culturals propis de l'alumnat immigrant en el centre d'acollida, pot entrebancar greument la seua integració social i acadèmica. Caldrà, doncs, pel que

fa a aquests alumnes, partir sempre que siga possible dels seus referents lingüístics i culturals propis, intentar fer-los presents en l'activitat escolar, i procurar assumir-los tant com es puga en el desenvolupament del currículum per a tots.

3.5 Com hauria d'organitzar-se el sistema educatiu?

En un entorn sociolingüístic com el nostre, amb el valencià com a llengua minoritzada, i a partir del marc jurídic i teòric que hem descrit, es dedueix que l'única manera de proporcionar una competència adequada en aquesta llengua és prioritzar la seua introducció en el currículum —preferiblement des de l'educació infantil— i usar-la com a llengua d'instrucció preferent en les àrees no lingüístiques. Així ho fa el PEV i el PIL i ací radica el seu èxit. Tot i així, molts pares i mares, bé per falta de informació adequada o bé per decisió fonamentada en arguments altres que els pròpiament educatius, podrien no sentir-se satisfets amb aquest plantejament i demanar per als seus fills un tractament més equilibrat del valencià i el castellà, cosa que els permet l'ordenament jurídic vigent.

Aquesta situació aconsella, a l'hora d'organitzar el sistema educatiu, plantejar uns programes plurilingües que siguen la continuació natural dels programes bilingües que funcionen a hores d'ara:

A A l'educació infantil i primària:

A.1 Programes òptims (*territoris valencianoparlants i castellanoparlants*):

Per a alumnat majoritàriament valencianoparlant: **Programa Plurilingüe d'Ensenyament en Valencià (PPEV)**.

Per a alumnat majoritàriament castellanoparlant: **Programa Plurilingüe d'Immersion Lingüística (PPIL)**.

A.2 Programa de mínims (*territoris valencianoparlants i castellanoparlants*):

Per a alumnat castellanoparlant i/o valencianoparlant: **Programa Plurilingüe d'Incorporació Progressiva (PIIP)**.

B A l'educació secundària:

B.1 Programa òptim (*territoris valencianoparlants i castellanoparlants*):

Per a alumnat procedent del PPEV, el PPIL i el PIIP de l'educació primària: **Programa Plurilingüe d'Ensenyament en Valencià (PPEV)**.

B.2 Programa de mínims (*territoris valencianoparlants i castellanoparlants*):

Per a alumnat procedent del PIIP de l'educació primària: **Programa Plurilingüe d'Incorporació Progressiva (PIIP)**.

Tots els programes tindrien unes **característiques comunes** i altres **d'específiques** emmarcades dins l'espai de variació que configuren les premisses següents:

- 1 El valencià seria introduït en tots els programes des del primer nivell de l'educació infantil.
- 2 El tractament sistemàtic de la lectoescriptura seria introduït inicialment en valencià i posteriorment en castellà en el Programa Plurilingüe d'Ensenyament en Valencià i el Programa Plurilingüe d'Immersion Lingüística. En el Programa Plurilingüe d'Incorporació Progressiva podria ser introduït simultàniament en valencià i castellà, començant per la llengua habitual de l'alumne.
- 3 El valencià seria la llengua d'instrucció majoritària en les àrees no lingüístiques en el Programa Plurilingüe d'Ensenyament en Valencià i el Programa Plurilingüe d'Immersion lingüística. En el Programa Plurilingüe d'Incorporació Progressiva, l'ús vehicular del valencià no aniria mai per davall del 50% del temps d'ús vehicular al llarg dels ensenyaments no universitaris qualsevol que fóra el temps dedicat a l'ús vehicular de l'anglès o el castellà.

4 En tots els programes, si l'anglès fóra incorporat als 3 o 4 anys, ho faria com a llengua d'instrucció i disposaria del 25% del temps d'ús vehicular. En aquest cas, la incorporació del castellà s'ajornaria fins a l'acabament del cicle primer o començament del segon d'educació primària per tal d'evitar els riscos d'un ensenyament simultani de tres llengües en el context formal de l'aula en una edat tan primerenca.

5 Si en el Programa Plurilingüe d'Incorporació Progressiva no es volguera ajornar el castellà i s'incorporara als 3 anys, juntament amb el valencià, l'anglès s'incorporaria al cicle primer d'educació primària, pel motiu tot just esmentat, tot atorgant-li el 33% del temps d'ús vehicular per tal de recuperar el temps de l'educació infantil.

6 La segona llengua estrangera, si no es donen circumstàncies molt especials en centres concrets que aconsellen la seua incorporació al tercer cicle de l'educació primària, seria introduïda a l'educació secundària obligatòria.

Una organització com aquesta, tenint en compte el nostre context sociolingüístic, és l'única que permet assolir els objectius pel que fa a les llengües que l'ordenament legal vigent encomana al sistema educatiu valencià.

Cal especificar, però, que aquests programes d'educació bilingüe o plurilingüe han de ser aplicats tant en centres amb una certa homogeneïtat de l'alumnat —majoritàriament valencianoparlant en el PEV, majoritàriament castellanoparlant en el PIL, i castellanoparlant o valencianoparlant en el PIP—, com en centres on comença a ser habitual una combinació indeterminada d'alumnat valencianoparlant i castellanoparlant a la qual s'afeg la presència, també en quantitats diverses, d'alumnat immigrant de diverses procedències. De fet, tots els senyals ens indiquen que les escoles del futur seran majoritàriament centres multilingües amb combinacions diverses de diferents llengües.

En aquesta situació, l'estructuració del sistema educatiu en programes no ha de ser una manera

de seleccionar l'alumnat dels centres pel tipus de programa que aplica. Més aviat al contrari. Es tracta, a la vista de la composició sociolingüística i sociocultural de l'alumnat, de prendre les primeres decisions sobre com adequar-hi la intervenció educativa des de la perspectiva de l'escola inclusiva.

Certament, aquesta situació ens plantejarà molts reptes, però és precisament la capacitat d'adaptar-se a aquests contextos múltiples i heterogenis l'essència de l'educació plurilingüe. Per aconseguir-ho, doncs, els programes han de posseir una gran flexibilitat organitzativa i necessiten articular-se a dos nivells: l'un, el constituït per les especificacions bàsiques inicials del programa, de les quals tot just acabem de parlar; l'altre, el **Projecte lingüístic**, constituït pel *Pla d'ensenyament i ús vehicular de les llengües* (actualment Disseny Particular del Programa i el *Pla de normalització del valencià* (actualment Pla de Normalització Lingüística).

3.6 Com hauria de planificar el centre el projecte plurilingüe?

Com acabem de veure, una bona part del disseny del projecte plurilingüe del centre recauria en el **Projecte Lingüístic**, format pel *Pla d'ensenyament i ús vehicular de les Llengües* i el *Pla de Normalització del Valencià*, i elaborat a partir del context del centre. L'equip de professores i professors hi concretaria els objectius del projecte, debatiria i consensuaria l'organització, els mitjans i els recursos per aconseguir-los, i establiria les mesures d'avaluació pertinents.

Concretament, en el *Pla d'ensenyament i ús vehicular de les llengües* es concretaria:

- 1 L'organització de la diversitat de les llengües.
- 2 L'organització de la diversitat de l'alumnat.
- 3 El tractament didàctic de l'ensenyament i ús vehicular de les llengües.
- 4 El suport a l'ensenyament i ús vehicular de les llengües.

- 5 La participació de la comunitat educativa en l'elaboració, aplicació i revisió del projecte.

Les relacions mútues entre el centre i l'entorn social, institucional i familiar: projecció de l'activitat del centre sobre l'entorn, suport de l'entorn a l'activitat educativa del centre i participació de les famílies en el desenvolupament del projecte plurilingüe.

En el *Pla de normalització del valencià* es concretarien les actuacions en els diferents espais:

- 1 L'espai de comunicació institucional.
- 2 L'espai de comunicació social.
- 3 L'espai d'interacció a l'aula.
- 4 L'espai personal.

Tant el Pla d'ensenyament i ús vehicular com el Pla de normalització no serien uns mers documents administratius, sinó un pla que concretaria les intencions educatives i guiaria l'actuació didàctica. Alhora, aquest projecte lingüístic, pel fet de ser elaborat a partir dels principis més consolidats i les experiències més contrastades de l'educació plurilingüe, afavoriria el desenvolupament professional del professorat i facilitaria la seua formació continuada en el centre.

És a partir de les decisions preses en aquest Projecte Lingüístic que caldria elaborar el Projecte Curricular.

3.7 L'aplicació del projecte plurilingüe

3.7.1 L'aplicació a l'aula

Un sistema educatiu com el nostre, amb quatre llengües en el currículum, hauria d'aplicar un tractament didàctic —especialment en l'ensenyament de les llengües— moltíssim més complex i innovador que el que utilitzen els llibres de text que fan servir a hores d'ara les nostres escoles. Per tres motius:

Els xiquets i les xiquetes han d'aprendre una llengua més que en altres comunitats. Açò representa, per descomptat un enriquiment comunicatiu, cognitiu i cultural, però exigeix també mètodes eficaços que tinguen en compte que en aprendre una llengua s'aprenen diverses competències que van més enllà de la pròpia llengua i que estan disponibles per a l'apropiació d'una segona o d'una tercera.

Les llengües del currículum poden ser moltes, i ser impartides per professores i professors diferents, però el cervell dels xiquets i les xiquetes és únic, i les competències comunicatives en les diverses llengües del seu repertori, com hem dit més amunt, no estan aïllades les unes de les altres sinó solapades i relacionades de maneres diverses i evolucionen interactuant simultàniament.

Els continguts propis de les àrees no lingüístiques i el llenguatge amb què són apresos no constitueixen elements independents sinó les cares oposades d'una mateixa moneda, ja que no hi ha continguts independents de la construcció que en fan els aprenents, i els aprenents els elaboren mitjançant la llengua d'instrucció, en el nostre cas les diverses llengües vehiculars del currículum.

22

L'educació plurilingüe, doncs, no pot construir la competència plurilingüe dels alumnes i les alumnes a partir de l'ensenyament independent de les llengües del currículum ni esperar que els aprenents establisquen interrelacions entre aquestes per ells mateixos. Tampoc hauria d'establir una separació antinatural entre els continguts de les disciplines acadèmiques i les llengües del currículum. Hauria d'utilitzar, per contra, el que s'anomenen enfocaments didàctics plurilingües, que permeten l'apropiació de les llengües aprofitant, precisament, la interrelació entre els diversos codis lingüístics, l'aprenentatge conjunt dels continguts de les disciplines acadèmiques i dels recursos lingüístics per a construir-los, i el reconeixement competències comunes a les llengües que cal tractar globalment sense haver-les de repetir de bell nou en cada llengua.

D'entrada, cal que l'educació plurilingüe utilitze una metodologia avançada de l'ensenyament de la llengua. En aquesta línia, el primer pas és adoptar un concepte actualitzat de l'aprenent de llengua com un **aprenent plurilingüe**, amb les característiques següents:

- S'apropia de les llengües en contextos *informals* (l'entorn social) i/o *formals* (l'escola) de manera simultània o consecutiva.
- S'apropia de les llengües combinant l'adquisició (implícita) i l'aprenentatge (explícit); és a dir, *usant* la llengua per a fer coses interessants (comunicar, aprendre, crear...) i *reflexionant* sobre els problemes que es presenten i els recursos expressius necessaris per a resoldre'ls.
- Adquireix i/o aprén cada llengua *a partir de les habilitats i els coneixements lingüístics* que posseeix (de la llengua o llengües que coneix).
- Avança en el domini de la llengua *reestructurant* els coneixements que posseeix a partir de la *interacció* amb persones més competents (professores o professors, o companys i companyes) amb les quals negocia tant les formes com els significats.
- Consolida i referma la seua competència plurilingüe mitjançant una reflexió global sobre *què són, com estan articulades i com funcionen les llengües*, que li permet comparar-les, detectar semblances i diferències entre aquestes, i controlar conscientment transferències i interferències.
- Necessita estar *motivats*: ha de trobar sentit i interès a les tasques que realitza si ha de mobilitzar la seua voluntat d'aprendre i comunicar.
- Ha nascut i crescut en un clima de llibertat, no tolera l'ensenyament transmissiu, que sol ser predominant en els centres docents, i vol ser un *agent actiu del propi aprenentatge*, no

un receptor passiu; per això ha de participar en la fixació d'objectius, en la definició de les tasques, en la recerca i utilització dels recursos, en el control del treball i en l'avaluació dels resultats.

- Desitja *obrir-se al món*: en els temes que tracta (han de tenir rellevància fora de l'escola), en els mitjans que utilitza (noves tecnologies) i l'esperit amb què els treballa (voluntat d'acció social).
- Viu immersit en un univers mediàtic, per on circulen **quantitats ingents d'informació**, i necessita les habilitats, els procediments i la capacitat crítica per a seleccionar, avaluar i organitzar aquesta informació i **convertir-la en coneixement**.
- Construeix i reconstrueix constantment la seua identitat lingüística i cultural a partir del paisatge lingüístic que l'envolta, dels discursos en què pren part i de les experiències culturals en què participa.

Aquest aprenent ha d'apropiar-se de la llengua mitjançant un **enfocament comunicatiu i textual** que tinga en compte que:

- L'objecte d'aprenentatge no és el coneixement de la llengua sinó l'habilitat per a usar-la oralment i per escrit. La reflexió gramatical hauria de fer-se, no de manera analítica i descontextualitzada, sinó integrada majoritàriament dins les tasques comunicatives.
- Aquesta habilitat per a usar la llengua oralment i per escrit s'adquireix mitjançant tasques d'aprenentatge plantejades des d'una perspectiva d'autenticitat, és a dir, emmarcades en situacions comunicatives iguals o semblants a les de la vida real fora de l'escola.
- Les activitats d'aprenentatge exigeixen la participació activa de l'alumne/a, el treball cooperatiu, l'autogestió i l'autoavaluació.
- Aquestes activitats no han de ser analítiques i descontextualitzades, sinó que han d'estar integrades dins d'unitats més complexes: pro-

jectes orals, de lectura i d'escriptura, tasques, seqüències, etc.

- En aquestes unitats les habilitats comunicatives (*interacció, escolta, parla, lectura, escriptura, interpretació i traducció*) han de ser tractades de manera integrada.
- Les tasques d'aprenentatge no han d'afavorir només la reproducció de models, sinó la creació de literatura i art, la creació de coneixement nou i l'acció social mitjançant el llenguatge.
- La llengua ha de ser apresada i usada de manera integrada amb altres codis, com ara el gest, la imatge i el so (*multilectoescriptures*) i en conjunció amb les tecnologies de la informació i la comunicació.

I en la recerca d'optimització i racionalització del currículum pròpies de l'educació plurilingüe, un plantejament global de l'ensenyament i ús vehicular de *totes* les llengües exigirà enfocaments plurilingües en línia amb els que proposa el Consell d'Europa, especialment els enfocaments plurilingües integrats:

- 1 El **Tractament Integrat de les Llengües (TIL)**, que incorpora enfocaments nous, proposats i experimentats en el marc del Consell d'Europa, com ara el *portafolis de llengües*, *l'obertura a les llengües* i la *intercomprensió*.
- 2 El **Tractament Integrat de les Llengües i els Continguts** de les àrees no lingüístiques (TILC), amb diferents modalitats: *a)* per a les llengües estrangeres: **TILC en llengua estrangera** (que sol anomenar-se *Content and Language Integrated Learning — CLIL* o bé, en la nostra llengua, *Aprenentatge Integrat de Continguts i Llengües Estrangeres — AICLE*); *b)* per a les llengües principals d'escolarització, valencià i castellà: tres modalitats d'acord amb el context: **TILC en immersió**, **TILC per a alumnat immigrant** i **TILC en la L1**. Tots tres plantejaments constitueixen el que el

Consell d'Europa anomena *Language Across the Curriculum* — LAC o bé, en la nostra llengua, 'Llengües A través del Currículum'— també LAC), i convergeixen en un plantejament comú en aules multilingües on la diversitat dificulta un plantejament específic per a cada tipus d'alumnat.

Aquesta didàctica plurilingüe està encara a les beceroles, però tots els sistemes educatius d'Europa ja s'han posat en marxa i han començat a experimentar noves propostes i enfocaments en línia amb el que tot just acabem de dir.

3.7.2 L'aplicació en el centre

L'aplicació en el centre d'un programa d'educació plurilingüe presenta dos aspectes fonamentals: l'**organització** i la **disponibilitat de recursos**.

A. Organització:

L'educació plurilingüe no és una innovació que pugui ser aplicada individualment per un o més professores o professors. Exigeix un plantejament global, organitzatiu, metodològic i avaluatiu que implica tots els cicles i etapes, i la totalitat del professorat del centre. Aquest plantejament global és el que permet:

- Una **coordinació vertical** que establisca una continuïtat de continguts i metodologies al llarg dels cicles i les etapes impartits per professores i professors diversos.
- Una **coordinació horitzontal** que harmonitzi l'ensenyament i ús vehicular de les llengües impartides simultàniament als mateixos alumnes per professores i professors diversos.
- Una **organització flexible** de l'alumnat, que trenque la unitat indisoluble classe-docent, i que permeti afrontar el tractament de la diversitat des de perspectives noves.

No seran possibles, però, aquesta coordinació i agrupament flexibles si cada professora o professor no es planteja la seua actuació com una tasca que va més enllà del seu treball puntual a classe i que s'integra amb les actuacions dels professors anteriors i posteriors, i la dels professors que actuen al mateix temps sobre els mateixos alumnes. Haurà d'assumir, doncs, una responsabilitat compartida amb la resta de l'equip de professores i professors pel que fa a la consecució dels objectius tant lingüístics com disciplinaris. Haurà de treballar conjuntament amb la resta mitjançant allò que anomenaríem **ensenyament en equip**.

A. Disponibilitat de recursos:

És cert que l'equip de professores i professors té una responsabilitat extraordinària, erigida de dificultats, pel que fa a l'aplicació d'un projecte plurilingüe en un centre. Per això advertim que no es pot pretendre que el professorat iniciï la implantació de un projecte d'educació plurilingüe sense el suport i els recursos necessaris per a planificar-lo i aplicar-lo.

Concretament, un centre que vulga aplicar un programa d'educació plurilingüe amb garanties d'èxit ha de disposar dels recursos necessaris:

- 1 **Professorat competent** en les llengües que imparteix.
- 2 **Materials curriculars** elaborats des de la perspectiva de l'educació plurilingüe.
- 3 **Professorat de suport**, especialment necessari en el programa d'immersió i en escoles amb una proporció elevada d'alumnat immigrant.
- 4 **Recursos humans i materials** suplementaris, d'acord amb les necessitats de l'alumnat del centre (*immigrants, alumnat amb NEE...*) i el tipus del programa que aplica (*immersió...*).
- 5 I, sobretot, una direcció i equip directiu amb capacitat per a liderar el projecte.

Tampoc podem esperar que siga solament el professorat qui busque respostes a totes les incògnites o que trobe la solució a tots els problemes que es presenten durant l'aplicació d'un programa plurilingüe sense cap suport. La implantació d'un programa d'educació plurilingüe no és un punt de partida sinó el punt d'arribada d'un procés llarg i costós, que exigeix del professorat un esforç extraordinari. Un projecte d'educació plurilingüe en un centre és un procés d'incorporació gradual de les innovacions assumibles, de reestructuració de la pròpia pràctica, de reflexió i canvi de les concepcions individuals i col·lectives sobre l'ensenyament i aprenentatge, etc. I en aquest procés el professorat té dret a exigir tota l'ajuda externa que necessita. Especialment:

- 1 **Assessorament extern** durant la planificació i aplicació del projecte d'educació plurilingüe en el centre.
- 2 **Formació**, especialment en el centre, per a resoldre el dia a dia de l'aplicació del projecte plurilingüe.
- 3 **Participació i suport de les famílies i la comunitat educativa.**

3.8 L'avaluació del projecte plurilingüe

El projecte d'educació plurilingüe d'un centre no és un procés que pugui avançar de manera segura sense el seguiment i control adequats. Amb la periodicitat necessària, caldria realitzar-ne una avaluació, que mesurara el rendiment dels alumnes i les alumnes i, alhora, avaluara com s'ha fet l'anàlisi del context, la planificació i l'aplicació del projecte en el centre per tal de poder explicar el rendiment dels alumnes i les alumnes a partir del funcionament d'aquests elements.

Això permetria:

- 1 La **comprovació del nivell de qualitat** dels resultats del centre.

- 2 L'establiment de **plans de millora** pel que fa al disseny i aplicació del projecte a partir de la constatació dels elements que no han funcionat com s'esperava.
- 3 La dotació de **recursos suplementaris** d'acord amb les circumstàncies i les dificultats del centre.
- 4 La possibilitat de **comparar el nivell d'èxit de diferents projectes lingüístics** de centres distints en contextos semblants per tal de descobrir els factors que influeixen en aquest èxit.

4 La formació del professorat

S'ha debatut molt quin ha de ser el perfil del professorat del llengües, i també el del professorat que imparteix l'educació plurilingüe. El problema radica en el fet que aquest model educatiu exigeix al professorat competències que no els ha proporcionat la formació inicial a la universitat, ni els les proporciona encara, malgrat la recent reforma universitària dels graus d'Educació Infantil i d'Educació Primària, i del màster de professor d'Ensenyament Secundari. Són competències tant comunicatives com didàctiques. Cal consegüentment un nou paradigma en la formació inicial i contínua del professorat per tal d'aconseguir aquest nou perfil:

- 1 **Competència elevada en la llengua o les llengües que ensenya**, encara que no necessita ser un professor nadiu.
- 2 Una progressiva **competència plurilingüe**, com a element necessari per a col·laborar en la construcció d'una competència plurilingüe per part dels alumnes i les alumnes.
- 3 El coneixement i la pràctica en **enfocaments didàctics plurilingües**.
- 4 La capacitat per a col·laborar en la **planificació, aplicació i avaluació** d'un programa plurilingüe en el centre.

El perfeccionament, ampliació i adequació al lloc de treball d'aquestes competències podrà tenir lloc mitjançant una formació externa (assistència a cursos, conferències, tallers, etc.), però cal insistir que la planificació i aplicació d'un programa plurilingüe exigirà, a més d'una preparació universitària integral prèvia, una formació en el centre global, continuada i a la mesura de cada equip pedagògic.

5 Les mares i els pares

El coneixement profund i l'assumpció per part dels pares i les mares del disseny del projecte d'educació plurilingüe, i la participació en la seua aplicació i avaluació, hauria de ser un dels requisits bàsics per a la seua implantació en un centre. Inscriure els fills i les filles en un model d'aquestes característiques no és participar en una curta experiència sense conseqüències rellevants sinó prendre decisions irrevocables sobre la millor educació per ells. Els pares i les mares haurien de tenir sempre la informació necessària per a no enviar els fills a programes dissenyats precipitadament, poc fonamentats, amb recursos insuficients o sense garanties de continuïtat.

26

Tant el centre com l'administració, per tant, haurien d'estar en disposició de contestar les preguntes següents —que reflecteixen preocupacions bàsiques dels pares i les mares— i establir els moments adequats per a fer-ho:

- 1 Quins són els objectius del projecte d'educació plurilingüe del centre i quins resultats esperen obtenir-ne?
- 2 Garanteix el projecte que els xiquets i les xiquetes aprenen bé les tres/quatre llengües del currículum?
- 3 Quina n'és la fonamentació tècnica i quines experiències avalen un projecte com aquest d'educació plurilingüe?
- 4 Una vegada elaborat, qui el revisa i l'aprova?

- 5 De quins recursos disposarà el centre per a la seua aplicació (professorat qualificat, materials de qualitat, formació, subvencions, suport d'experts...)?
- 6 Quin és l'itinerari previst en el desenvolupament del projecte, quins problemes poden sorgir i com es té previst resoldre'ls?
- 7 Com continuarà el projecte d'educació plurilingüe en l'educació secundària i més enllà?
- 8 Què passa amb els xiquets i les xiquetes que tenen dificultats d'aprenentatge?
- 9 Com podran participar els pares i les mares en l'aplicació del programa?
- 10 Quins compromisos adquireix l'equip de professores i professors respecte al projecte (continuïtat, formació, coordinació, comunicació amb les famílies...)?
- 11 Quins compromisos adquireix l'Administració (currículum plurilingüe, adjudicació de professorat competent, disponibilitat de materials curriculars adients, formació individual i de centre, assessorament durant l'aplicació, seguiment i avaluació...)?

Com contestar aquestes preguntes podria ser un bon punt de partida per a l'elaboració per part de l'equip de professores i professors del Projecte Lingüístic del centre.

6 Una política lingüística educativa necessària

De la mateixa manera que no es pot aplicar l'educació plurilingüe en una classe desconectada de la resta del centre, no arribaríem molt lluny amb experiències en centres aïllats sense un projecte global per a tot el país promogut i liderat per l'administració. Són moltes les coses que l'administració educativa ha de fer durant la planificació i aplicació dels programes d'edu-

cació plurilingüe en els centres (dotació de professorat i recursos, assessorament i formació, avaluació, etc.), però el més important és que assumisca de manera clara el model d'educació plurilingüe, i que tinga voluntat política per a prendre i aplicar les decisions educatives, administratives i econòmiques necessàries per a dur-lo avant.

Sense ser exhaustius, l'administració hauria de:

1 Pel que fa als objectius de competència plurilingüe:

Especificar els nivells mínims del *Marc Europeu comú de Referència per a les Llengües* per a cada una de les llengües del currículum i al final dels trams més significatius dels ensenyaments no universitaris (6é d'educació primària, 4t d'educació secundària obligatòria, etc.).

2 Pel que fa a l'alumnat:

Garantir els nivells de coneixement especificats de totes les llengües, però especialment els del valencià, en igualtat amb el castellà, en acabar cada tram educatiu no universitari.

Posar els mitjans per a la integració lingüística, social i acadèmica en valencià de l'alumnat procedent de la immigració.

I també facilitar la incorporació a l'educació plurilingüe, d'acord amb les famílies, dels alumnes amb NEE.

3 Pel que fa als territoris:

Promoure l'educació plurilingüe en els territoris castellanoparlants mitjançant l'aplicació en els centres dels programes d'educació plurilingüe, començant pel PPIL (Programa plurilingüe d'incorporació progressiva). Altrament aquests alumnes s'educaran amb dues mancances greus: l'una la falta de coneixement profund de la nostra llengua i cultura; l'altra, no haver pogut rebre una educació plurilingüe sinó simplement una educació bilingüe en el millor dels casos o una educació monolingüe amb l'afegit d'una llengua estrangera.

4 Pel que fa al professorat:

Catalogar les places dels centres en valencià i castellà i exigir la doble titulació en valencià i castellà a tot el professorat, qualsevol que fóra la modalitat d'incor-

poració a la docència directa o a altres responsabilitats dins l'administració.

Concretar el nivell d'exigència pel que fa a la competència en les diferents llengües —valencià, castellà i llengües estrangeres— d'acord amb el lloc de treball, i en termes del *Marc Europeu Comú de Referència*.

5 Pel que fa a la xarxa de centres:

Fer complir la llei pel que fa a l'ensenyament del valencià i en valencià a totes les escoles —públiques, concertades i privades— i molt especialment a les sufragades amb fons públics.

6 Pel que fa a la normalització del valencià:

Normalitzar l'ús acadèmic, social, administratiu i tècnic del valencià dins el sistema educatiu, i en les relacions amb la societat en general, amb la comunitat educativa i amb altres òrgans de l'administració.

Exigir competència bilingüe (en valencià i castellà) també als cossos sense docència directa: direcció de centres, assessories, inspecció, etc.

7 Pel que fa a l'aplicació dels programes d'educació plurilingüe:

Elaborar el currículum oficial des de la perspectiva dels enfocaments plurilingües.

Elaborar i experimentar propostes que permeteren avaluar i difondre les innovacions necessàries per a la incorporació plena de l'educació plurilingüe.

Proveir d'assessorament i formació necessària als centres per a l'aplicació del programa d'educació plurilingüe que ha adoptat.

Dotar de professorat bilingüe (i progressivament plurilingüe) tots els centres del sistema educatiu mitjançant la formació del professorat en actiu, i l'establiment del requisit en els concursos de trasllats i contractacions, etc.

Preveure la disponibilitat de materials curriculars elaborats des de la perspectiva d'una didàctica plurilingüe.

Dotar els centres de recursos humans i materials suplementaris, d'acord amb les necessitats de l'alumnat del centre (*immigrants, alumnat amb NEE...*) o del programa que aplica (*immersió...*).

Garantir la continuïtat dels programes d'educació plurilingüe entre els diferents cicles i etapes dels ensenyaments no universitaris.

8 Pel que fa a la valencianització del sistema educatiu mitjançant els programes d'educació plurilingüe:

Impulsar l'adopció dels programes de valencianització màxima (PPEV i PPIL) a tots els nivells i rames de l'ensenyament no universitari.

9 Pel que fa a l'avaluació dels programes:

Posar els mitjans per a avaluar l'educació plurilingüe (dels programes, dels centres i dels alumnes) per tal de millorar progressivament el disseny i l'aplicació, i adequar-hi la dotació de recursos.

10 Pel que fa a l'adhesió social al projecte d'educació plurilingüe:

Posar en marxa una campanya d'informació i debat social sobre el projecte.

Establir i aplicar mecanismes que faciliten la participació dels pares i les mares en el projecte plurilingüe del centre, i també les administracions municipals, les associacions cíviques i culturals, etc.

L'adopció d'aquestes mesures i el reconeixement de les especificacions bàsiques dels programes que hem concretat més amunt, han de constituir la pedra de toc per a avaluar el compromís de qualsevol administració educativa amb el model d'educació plurilingüe valencià.

28

7 Consideracions finals

Com s'ha dit, educació plurilingüe és una etiqueta excessivament simple per a un fenomen profundament complex. Una complexitat que no ha sigut tinguda en compte fins ara i que ens força a fer algunes consideracions finals.

La primera, que no es pot focalitzar l'educació plurilingüe simplement en la incorporació intensiva de l'anglès prescindint d'altres consideracions. El que s'aconsegueix llavors no és, com hem dit, un projecte d'educació plurilingüe, sinó més aviat una educació monolingüe o bilingüe amb l'afegit d'un projecte d'incorporació de llengües estrangeres centrat especialment en l'anglès. Una verdadera educació plurilingüe ha de partir

d'una concepció plurilingüe de l'aprenent, ha de proposar-se el plurilingüisme com a objectiu i ha de fer servir enfocaments plurilingües.

La segona, que l'educació plurilingüe no és un model monolític. La seua essència és, precisament, la diversitat. No es pot anar a Galícia, al País Basc, a Catalunya o al Canadà a buscar solucions prefabricades per a les nostres escoles. Hi ha uns principis rigorosos, producte de la investigació, que cal atendre; i unes bones pràctiques que cal tenir en compte. Però en cada context es donen unes circumstàncies objectives, i els participants tenen representacions mentals, tradicions i expectatives que exigeixen unes solucions pròpies. En conseqüència, és important assumir que no tot val en l'educació plurilingüe. Els projectes concrets poden ser molt flexibles, però els fonaments han de ser respectats. Aquest rigor en el disseny dels programes hauria pogut evitar aventures desafortunades com ara l'ús vehicular de l'anglès en l'àrea d'*Educació per a la Ciutadania* vulnerant principis elementals de l'educació plurilingüe. En efecte, en primer lloc una àrea amb l'elevat nivell d'abstracció d'aquesta hauria de ser la darrera a ser impartida en una llengua estrangera; en segon lloc, el fet que aquesta àrea és fonamental per a consolidar la identitat com a ciutadans valencians dels nostres joves escolars hauria d'haver sigut motiu suficient per a fer-la en la llengua pròpia d'aquest país; i finalment, l'envergadura del projecte obligava a preguntar-se, abans de posar-lo en marxa, si els alumnes i les alumnes tenien la suficient competència comunicativa en anglès i si el professorat estava familiaritzat amb els reptes que planteja ensenyament de continguts disciplinaris en una L2. L'educació plurilingüe és, doncs, com un pacte. Si es proposa objectius raonables, si s'atén als seus principis en la configuració del projecte, si s'hi aporten els recursos necessaris i si s'aplica amb rigor, l'educació plurilingüe proporciona els resultats que s'esperen. Si aquestes premisses no es compleixen, els resultats no seran els esperats. Proporcionarà resultats, és clar, però seran els que es deriven de les nostres actuacions i no els que corresponen a les nostres expectatives.

I per acabar, la tercera, que en un projecte d'educació plurilingüe és més important encara l'aplicació que la planificació. De vegades es creu que una vegada elaborat un projecte, un currículum o qualsevol altra proposta tècnica, la seua aplicació en els centres i en les aules es farà de manera automàtica. Repetirem una vegada més que l'aplicació d'un projecte d'aquesta envergadura és un procés molt exigent per al professorat, de llarga durada i que exigeix, per part dels centres, voluntat, capacitat i autonomia real per a desenvolupar els seus projectes, la implicació absoluta de l'administració, la participació i suport de les famílies, i la col·laboració de tota la comunitat educativa.

AQUEST DOCUMENT EL TROBAREU
EN FORMAT ELECTRÒNIC A:

http://www.fev.org/lesclaus/model_escola.pdf